■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת חקת ■ ד' תמוז ה'תש"ע ■ 16.06.2010 ■ גליון מס' 74 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

פרקים בעולמה של רבנות הקהילה בישראל

מאמר חמישים ותשע בסידרה

/ הרב אהרן כ"ץ*

הנצי"ב מוולוז'ין

אף שישיבת וולוז'ין נוסדה על ידי תלמידו של הגאון מוילנה, ר' חיים מוולוז'ין, מי שעמד בראשה לאורך תקופה ארוכה והשפיע באישיותו המיוחדת על בניינה של אם הישיבות בישראל היה חתן בנו של ר' חיים, הנצי"ב מוולוז'ין. כבן ארבע עשרה שנים היה הנער נפתלי צבי יהודה ברלין, שעה שנלקח כחתן לר' יצחק וולוז'ינר, בנו של ר' חיים, ומי שמילא מקום אביו בראשות הישיבה. זה היה בשנת תקצ"א,(1831). בימי שבתו בבית חותנו, שקד על התורה ואף הרבה לכתוב חידושי תורה. באותם הימים גם כתב את חיבורו הגדול על ספר שאילתות דרב אחאי גאון חיבור שקראו בשם "העמק שאלה". הדפסת הספר נסתיימה ביום כ"ח בסיון תרכ"ז. לספר זה חיבר הקדמה מאלפת בשם קדמת העמק, שבו הציע את השקפת עולמו על מסורת התורה שבעל פה ודרך מסירתה ביד חכמי ישראל שבכל דור. בתוך הדברים דיבר על תפקידי שבט לוי מול שבט יהודה בלימוד התורה. בשבט לוי נאמר "יורו משפטיך ליעקב" וביהודה נאמר "מחוקק": "ההפרש בזה דעיקר הוראה בישראל למעשה היה שבט לוי כדאיתא ביומא דף כ"ו עמוד א' לא משכחת (מצוי) צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי ...אבל כחם לא היה אלא להורות לפי שעה, ואין למורה אלא מה שעיניו רואות ובסייעתא דשמיא מכווני להלכה אבל לא קבעי הלכה לדורות. אבל שבט יהודה להיפך. שיקול דעתם לא הוי מצליח לכוון אל האמת, אבל זה כחם להמציא הכרעות על פי חקירה ופלפול עד שיצא לאור דינים חותכים, זה הפירוש מחוקק, מעיין וחופר במקור החכמה ומוציא ומלבין ההלכה ...ועיקר המועיל להוציא העיון לאורה הוא דיבוק החברים ופלפול התלמידים". בהבדלים אלה מצא גם חילוק בתפקידיהם של דוד ושלמה בנו בהוראת התורה בישראל.

"כמה הנהגות מיוחדות היו נוהגות בוולוז'ין של הנצי"ב על פי רוח הישיבה כפי שנקבע על ידי מייסד הישיבה ר חיים מוולוז'ין..."

בהמשך ההקדמה קבע הנצי"ב: "אחר שביאר קהלת שני מיני גדולי תורה. חכמים ובעלי אסופות שניהם כדרבונות, לבנות מהם עניינים מחודשים וכמסמרות נטועים לעשות מהם קציר פרי הוראה, ועל זה בא קהלת להזהיר את הבא לחדש ולהעמיק כדי להוסיף על המקובל לפניו מכבר, ואמר יותר מהנה בני הזהר. מי שרוצה לעשות התורה יותר ממה שלפניו דבכל אופן שלומד אפילו שלא לשמה אין רע ואפילו אין מעיין כל צרכו אין רע מה שאין כן אם בא לחדש עליו להיות נזהר שלא יקלקל בהוראה על פי עיונו המר (שלא לשמה) והנמהר (בלא עיון) ויכול להחריב את העולם חס וחלילה". האם בדברים האלה התכוון הנצי"ב לכתוב דברים כנגד המפלפלים שלא על מנת לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. נראה שבא להזהיר את עצמו ואת בני ישיבתו שעליהם להיזהר שכל העמקה בתורה צריכה ומחויבת לכוון אך ורק לאמיתה של תורה. היחס בין העמקה בתורה וחתירה לאמיתה של תורה חייב להישמר אצל לומדי התורה בעיון. בזה קבע הנצי"ב את השקפתו על דרך הלימוד הראויה אותה השתדל להנחיל לתלמידיו בישיבה.

אך הערה נוספת הוסיף הרב בקדמת העמק שלו. "באהבתה תשגה תמיד - באהבתה רשאי אתה לשגות, והיינו מי שאינו הולך בדרך כבושה לרבים שוגה. ובאמת אסור לשגות אך באהבת התורה שהוא

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

חוק וסדר
מדוע נוהגים להפסיק את החתנים באמצע הדרשה?

נוכחתי בלא מעט שמחות של ברי מצוה וגם בחתונות של שומרי מצוות. וראיתי, והתופעה מוכרת שמפסיקים את חתן בר המצוה...

המשך בעמ' 4

שו"ת קיץ
שאלה: האם מותר להתקלח בשבתות בהיות מזג האוויר חם ושרבי במים קרים? והאם מותר לשנות את טמפרטורת המזגן לקרה יותר כאשר המזגן דולק?...

המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
פרנסים ומגרשים

"בעיר ליוורנו היו שבעה פרנסים שניהלו את חיי הקהילה היהודית - ז' טובי העיר. יום אחד קם אחד הפרנסים...

שעון-שבת יצירתי

קיץ תשמ"ב, 1982. מלחמת לבנון הראשונה. לאחר קרבות קשים, בעין זאחלטה וכיבושה עם מספר אבידות בנפש לכוחותינו...

המשך בעמ' 3

שביבים

■ הפוגרומיסטים השפלים שלאחר השואה
■ גימל תמוז
■ הראשון לציון
■ "מיפו לירושלים"

המשך בעמ' 5

משכח טבע אנושי רשאי לשגות". אדם רשאי לשנות את כל סדרי חיי האדם הטבעיים על מנת לעמול בתורה בדרך הטבע ומעל דרכי הטבע. אכן הביטויים של עמל התורה ויגיעה בתורה הם הדברים המופיעים כחוט השני בכל השקפת עולמו של אוהב התורה הגדול הזה.

בשנת תר"ט (1849) נפטר חותנו של הנציב. גיסו של הנצי"ב ר' אליעזר יצחק נתמנה כראש ישיבה והנצי"ב היה למשנהו. אחרי פטירת ר' יצחק אליעזר, ואחרי פסק הלכה שכתבו חשובי גאוני אותו הדור ר' טעבילי (בעל המנחת דוד) ר' יוסף פיימר מסלוצק (שניהם היו מתלמידי ר' חיים מוולוז'ין) ר' יצחק אלחנן (אז היה בנובהרדוק) והמגיד דוילנה לר' זאב נקבע שהנצי"ב יהיה ראש הישיבה וה"בית הלוי" יהיה המשנה לראש הישיבה. משך ארבעים שנה מלך הנצי"ב בוולוז'ין והיה לראש הישיבה המוכר והחשוב בתולדות הישיבות בזמן החדש.

אחד הדברים המיוחדים שהנהיג הנצי"ב בוולוז'ין היה לימוד החומש. כפי שתיאר בנו של הנצי"ב הרב מאיר בר אילן תיכף לאחר התפילה היו מתכנסים טובי בני הישיבה והנצי"ב למד עמם פרשיה אחת מפרשת השבוע. כך נהג בכל יום גם בשבת. ועוד כתב הרב בר אילן: "כמה וכמה מבני הישיבה בוולוז'ין שיצאו לעולם הגדול ונעשו מופלגים במקצועות שונים לקחו עמהם הרבה תורה ומידות טובות מלימוד החומש במידה לא פחותה מאשר מן השיעורים, כי בוולוז'ין הכירו והבינו מה שנאמר אם הרב דומה למלאך ה' צבאות ישמעו תורה מפיהו. לא רק מה שלימד היה כביר אלא איך שנאמרו הדברים מפיו". (מוולוז'ין עד ירושלים עמ' 113). עוד סיפר הרב בר אילן על אביו הנצי"ב: "אף על פי שכוחה של ישיבת וולוז'ין היה בהתמדה ובמסירות ללימוד התורה מפני שהתמדתו של אבא שימשה מופת לכל בן ישיבה הרי גם זו הייתה שונה מבשאר המקומות. מספרים כי כשהיה בחור בא ללמוד בישיבה היה אבא שואל אותו, האם חשקה נפשך בתורה בני?. רצונך להיות מתמיד? וודאי היה עונה הבחור. והוא היה שומע תיכף ביאור הענין, מתמיד צריך לאכול בזמן לישון בזמן וללמוד בזמן".

כמה הנהגות מיוחדות היו נוהגות בוולוז'ין של הנצי"ב על פי רוח הישיבה כפי שנקבע על ידי מייסד הישיבה ר חיים מוולוז'ין. בישיבה למדו את כל המסכתות מברכות ועד נידה לפי הסדר. השיעורים בישיבה נאמרו על כל מסכתות הלימוד. מעל הכל עמדה השקידה של הישיבה. חורף וקיץ לילה ויום לא שבת קול התורה מן הישיבה.

את דרכו הלימודית ניתן להבין בעיקר מן הספרים אותם הותיר הנצי"ב לברכה. החשוב שבהם הוא כאמור פירושו לספר השאילתות של רב אחאי גאון. צריך לומר שעצם ההחלטה לכתוב חיבור מקיף וגדול על חיבור חשוב מזמנם של הגאונים היה בו חידוש גדול בעולם הישיבות. לא זו בלבד. הנציב בחן את גרסאות הספר והבין היטב שיש לנו כאן עוד גרסה נוספת לתלמוד שאפשר להשתמש בה להבנת סוגיות מוקשות בתלמוד. בשום מקום לא מחק הנציב גירסא אחת על פני השנייה וכבר קבע: "אבל גרסת הראשונים לאו דבר ריק הוא". ככלל היה זה הנצי"ב מוולוז'ין, אחד מן הראשונים שעסק בצורה יסודית בתורתם של הגאונים. כבר ציין הרב זוין זצ"ל שלא רק בגרסאות הגאונים עסק בחיבורו אלא גם בחידושי דינים שהעלה מתוך ספרות זו. כך חידש שלא רק שמותר ליהנות בשעת שריפת התרומה הטמאה אלא מצוה ליהנות מתרומה טמאה. ועוד חידוש מעניין להלכה (והוא בניגוד לדעת ה"מגן אברהם" סימן תרי"ז ס"ק ג') שכתב "לא תתענה - אפי' אמרה איני צריכה מאכילין אותה ואומרין לה אכלי (ב"ח) ומ"מ יש להאכילה פחות מכשיעור". היינו לדעת ה"מגן אברהם", היולדת סמוך ליום הכפורים, אם יום הכפורים חל בתוך שלשת ימי הלידה הראשונים מאכילין אותה בשיעורין. הנצי"ב חלק על ה"מגן אברהם". וסברתו שבחולה שיש בו סכנה מאכילין אותו על פי אומד דעתם של הרופאים ועל כן אם הרופא אומר שהחולה יכול להסתפק באכילה בשיעורים אין להאכילו באופן מלא. אך ביולדת בתוך שלשה אינה צריכה אומד כלל ומאכילין אותה בכל מקרה. על כן הרי זה כמי שאמדו את כל היולדות שהן צריכות לאכול אכילה מלאה ועל כן אין לסכנה ולהאכילה בשיעורין בלבד.

בשנת תרנ"ג (1893) הוציא הנצי"ב לאור קובץ מתוך תשובותיו. הוא סיפר בהקדמה קצרה לספר שלא היה בדעתו להוציא תשובותיו לאור. רק אחרי שחלה והיה משותק בחצי גופו השמאלי הגיע לוורשה וידידיו שם החליטו להוציא את הספר לאור. מהספר הזה אנו למדים שהנצי"ב השיב למספר גדול מאד של רבני דורו מכל קהילות ישראל, וגדולי הרבנים בני דורו הריצו אליו שאלות בנושאים הקשורים לד' חלקי השולחן ערוך. בדרך כלל תשובותיו מבוררות וקצרות. אחד הנושאים שעלו על שולחנם של כל חכמי דורו הייתה שאלת היתר המכירה של הקרקעות בארץ ישראל לקראת שנת השמיטה. הרב שילב בתוך ספרו "משיב דבר" קונטרס בשם "דבר השמיטה" שנכתב בשנת תרל"ח ובתוך הדברים כתב: "והנה הרבה מרבני הזמן יוצאים במחול לבקש עצה ותושיה עבור אחינו האיכרים והכורמים באה"ק בשנת השמטה וראיתי מהם הרבה דברים אשר לא כד"ת אמרתי לזרות ולהבר את התבן מן הבר ויתברר ויתלבנו והמשכילים יבינו":

הוא הוסיף באותה תשובה: "רב אחד כי יחם לבבו על מאות נפש אחינו בני ישראל בארץ והפריז על המידה וכתב שאפילו אם היה שביעית בזמן הזה מדאורייתא היה מקום להקל על פי דברי התוספות סנהדרין (דף כ"ו)". בתוך דבריו באותה תשובה הובאו דברים שכתב אל הרב יודל לובצקי, שהיה אז מורה צדק בפריז: "וכבר נודע כי הברון הנדיב שליט"א לא תקצר ידו להחיות האנשים התלויים בה ואחינו שמחים שזכו לשמוע כי נתקיימה קדושת הארץ על ידם ויותר משאני חושש לחורבן היישוב ראוי יותר לחוש לאנשי המושבות שלא ילכו בטל כל השנה ולא יגיעו חס וחלילה לבטלה המביאה לידי שעמום ועבירה". היינו במה שנוגע לפרנסת בני המושבות יכול הנדיב הידוע לקחת על עצמו את פרנסתם בשנת השמיטה. רק יש לדאוג שהם לא ילכו בטל במשך השנה ולמצוא להם תעסוקה מתאימה. כוונת הנצי"ב הייתה שהאיכרים שיתפרנסו על ידי הנדיב הידוע בשנת השמיטה ולא יצטרכו לעבד בשנה זו את אדמותיהם אך יוכלו לנצל את שנת השמיטה בלימוד בכולל. צריך לזכור שהיה זה הנצי"ב שעמד בין גדולי התורה לחזק את חיבת הארץ והיישוב בה. גם לדעתו לא היה מקום לעבודת האדמה על ידי היתר המכירה. הרב הנצי"ב הוא בין אותם חובבי ציון שהיו סבורים שחיבתנו לבניינו מחדש של היישוב היהודי בארץ ישראל אינו מאפשר לנו קולות בקיום מצוות השמיטה. אדרבא, הארץ תיבנה על ידי חיזוקה בקיום המצוות המתחדשות בארץ ישראל. אלה כוללים גם את שביתת האדמה בשנה השביעית.

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון גבוה לתורה אונ' בר אילן. רב קהילת "דובב עוז" רמת גן.

סיפור לשבת

פרנסים ומגרשים

{הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל, בספרו "נחלת אבות", מספר על מעשה שאירע בעיר ליוורנו שבאיטליה, ומוסר השכל בצדו. שאול שיף}

"בעיר ליוורנו היו שבעה פרנסים שניהלו את חיי הקהילה היהודית - ז' טובי העיר. יום אחד קם אחד הפרנסים והעלה הצעה לסדר היום: המקוואות בעיר שוכנים במבנים רעועים ומטים ליפול, ומאז ימי בנייתם גדלה האוכלוסייה ומשפחות רבות נוספו. והרי עניין טהרת המשפחה הוא מעיקרי יסודות הבית היהודי, וטהרת נשמותיהם של ילדינו תלויה בו, על כן, יש לבנות מקווה טהרה חדישה ומשוכללת, רחבת ידיים, ויפה שעה אחת.

ניחא - ענו הפרנסים. שאלו: היכן נבנה את המקווה החדש? אמר: כבר חשבתי בדבר ואיתרתי מגרש שומם במרכז העיר. באתי בדברים עם בעליו וכזה הוא מחירו.

מיד הצטרפו שניים מהפרנסים, ותמכו בהצעה.

קם נשיא הוועד וקרא ברגש: זהו מחיר מופקע וממון הקהילה אינו הפקר! יודע אני שזה המחיר במרכז העיר, אבל מקווה יש לבנות במקום שאינו כה מרכזי, ונרוויח שני דברים: המבנה יקום במקום צנוע ושקט, ומחיר המגרש יהיה נמוך בהרבה! הנה, בזה הרגע עלה בדעתי שיש מגרש פנוי בסמוך לחומת העיר ואני מוכן לבוא בדברים עם בעליו.

נזעק המציע הראשון, וטען שיצטרכו הנשים ללכת באישון לילה עד לקצה העיר, ואין זה ראוי ורצוי.

עמדו למניין, המציע הראשון זכה בתמיכת שלושה מחבריו והנשיא נותר במיעוט. אבל הוא לא אמר נואש. הלך לגבירים בעלי השפעה בקהילה ודרש שיעמדו לימינו לבל ירוקנו את קופת הקהילה ואחר כך יתבעו מהם למלאות את החסר.

גם הצד שכנגד הלך והתסיס את המון העם: ראו, הנשיא מבקש להרחיק את המקווה לפאתי העיר. העשירים יגיעו לשם במרכבותיהם, אבל עניים יכתתו רגליהם בחושך, ייגפו במהמורות ובבורות בדרך!

נחלקה הקהילה לשני מחנות. נישאו נאומים חוצבי להבות והדברים הגיעו לתגרות ומהלומות.

נודע הדבר לשלטונות, קרא המושל לרב העיר ושאל לחוות דעתו. הרב ידע שבשני המחנות אנשים קשים ונרגנים, ולכל צד שיטה - יעורר עליו את חמת הצד שכנגד, והודיע שאינו רוצה להתערב. המושל לא קיבל זאת, והטיל עליו להשכין שלום בקהילה.

הלך הרב ושוחח עם הנשיא והלה ירה זיקים: כספי הקדש, כסף קודשים הוא, יש לשמור על גדרי הצניעות - דברים כדרבנות.

הלך לפרנס השני ושמע שאין בדעתו לוותר על נוחות התושבים ורווחתם. נאנח הרב. לא הותירו בידו ברירה. הלך לבעל המגרש שבמרכז העיר ושאל האם ברצונו למכרו ובכמה. אמר האיש לרב כמשיח לפי תומו: האמת היא שאני נושא ונותן בנידון. אני חייב כסף רב ליהודי פלוני, ואין ידי משגת לפרוע את חובי. שעבדתי מגרש זה לחוב ובעל החוב פנה למכר שלו, שהוא אחד מפרנסי העיר, כדי שהקהילה תקנהו במחיר גבוה ותקים עליו מבנה ציבורי. מהסכום שאקבל אצטרך להפריש דמי תיווך לשניים מהפרנסים, שבתמיכתם תתאפשר המכירה. אמר הרב בליבו: כאשר שיערתי כן מצאתי, אכן נודע הדבר.

משם הלך הרב למשרדי המושל, וחקר מיהו בעל הקרקע בפאתי העיר. נודע לו שהמגרש שייך ליהודי שהיגר לצרפת. שיגר אליו מכתב ושאל האם ניתן לרכוש את המגרש. הלה ענה במכתב, איך לא, שהמגרש ממושכן לנשיא הקהילה...עלה הרב אל המושל עם הממצאים שבידיו, המושל הדיח את כל הפרנסים והעמיד אחרים במקומם. עליהם נקווה אין סיפורים דומים...

שעון-שבת יצירתי

קיץ תשמ"ב, 1982. מלחמת לבנון הראשונה. לאחר קרבות קשים, בעין זאחלטה וכיבושה עם מספר אבידות בנפש לכוחותינו והמתנה של שבוע במקום, קיבלנו פקודה להתקדם לכיוון העיר בירות וכביש בירות דמשק, כדי לחסום את הכביש ולמגר את המחבלים אשר שם.

הניסים הגלויים שעשה עימנו הקב"ה לאורך כל הדרך היו רבים.

בעת שהיינו תחת התקפת קטיושות קשה ואף אחד מהכוח שלנו לא נפגע. משאית עמוסה קטיושות של האויב שעמדה לידנו התלקחה ולא התפוצצה, ועוד ניסים גלויים ב"ה.

אחרי ימים מספר של לחימה ממושכת הודיעו בקשר לעת ערב שעוד מס' דקות חוצים את כביש בירות דמשק. הגדוד שעט

המשך בעמוד הבא...

צפונה ולאחר מספר דקות חרשו שרשרות הטנקים את הכביש הרחב. התקדמנו צפונית לכביש, גדוד 195 של חטיבה 500.

התמקמנו בחורשת עצי אורן לבנויים יפים, שלידה רחבה גדולה ומבנים נטושים קטנים. היה זה יום רביעי. התארגנו לשהייה ממושכת במקום.

את בית-הכנסת הקמנו בתוך החורשה ובאחד הבניינים הנטושים ארגנו מקום לאכילה ולימוד. אחד הטנקים חנה ליד הבית כדי שיהיה אור בלילה בחדר כדי ללמוד ולאכול. משכנו חוט חשמל ממצבר הטנק לתוך הבניין וחיברנו שלש נורות בקצהו.

שבת התקרבה. שאלנו את עצמנו איך נוכל לכבות את הנורות כדי שלא לגמור את החשמל במצבר הטנק.

שעון שבת לא היה לנו.

בראשו של אחד הלוחמים, חיים ברנר, הבריק רעיון - ניקח שני נרות שבת, נעמיד אותם במקביל ונתקע בשליש התחתון שלהם שני מסמרים בצורה אופקית כך שייגעו אחד בשני. את חוט החשמל נחתוך לשניים ואת שני הקצוות נחבר לשני המסמרים שנוגעים אחד בשני. לפני שבת נדליק את הנרות. לאחר כמה שעות, ברגע שהנרות ימסו עד לגובה של שני המסמרים, יפלו המסמרים, ינתק זרם החשמל והנורות יכבו.

הגיעה שבת, ברכנו על נרות השבת, והלכנו להתפלל ערבית וקבלת שבת בבית הכנסת המאולתר.

כשחזרנו מהתפילה התכנסנו בחדר האוכל, קידשנו, אכלנו את סעודת השבת והזמירות החלו להתנגן באוויר לאור הנרות והנורות.

לקראת סיום הארוחה ניתק החשמל וכבו הנורות. חושך. אולם הנרות המשיכו להאיר את הלילה ושירת השבת רק הלכה וגברה עוד שעה ארוכה על הניסים הגלויים שאירעו לנו בימי הקרבות.

(שלמה עמנואל, קרני שומרון)

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

מדוע נוהגים להפסיק את החתנים באמצע הדרשה?

נוכחתי בלא מעט שמחות של ברי מצוה וגם בחתונות של שומרי מצוות. וראיתי, והתופעה מוכרת, שמפסיקים את חתן בר המצוה וגם את החתן בשמחת נישואיו באמצע הדרשה. והסבירו ומסבירים, כי הסיבה לכך היא "שלא לבייש את מי שאין לו". כלומר: אמנם אתה מדבר יפה ודורש יפה ומגלה בטחון עצמי רב, אבל ישנם נערים וחתנים שמתביישים להופיע בציבור ומדברים בלחש, ישנם שמאוד מתרגשים ומתקשים לדרוש או לנאום, ישנם כאלה שאין מי שיכין להם דרשה ועוד הסברים מהסוג הזה, וכדי שלא יתביישו, נותנים לכולם להתחיל לומר משהו ומיד מפסיקים אותם בשירה וזימרה.

אבל ראיתי מקום לחדש חידוש בעניין זה, בהתבסס על אחת משיחותיו של האדמו"ר מרוז'ין זצ"ל. בתפילת שחרית ביום השבת, אנחנו מתפללים ואומרים: "בפי ישרים תתרומם, ובשפתי צדיקים תתברך ובלשון חסידים תתקדש ובקרב קדושים תתהלל". ונשאלת השאלה למה אצל כל אחת מהדמויות: ישרים, צדיקים, חסידים וקדושים נקטו מחברי התפילה הזאת לשון אחרת של שבח, ולא אמרו בפשטות אצל כולם ביחד, אתה הקב"ה תתקדש או משהו כזה? והוא תירץ, כי אצל כל יהודי כאשר הוא מתעלה במידותיו הוא פחות מחצין את מעלותיו בקודש ויותר מפנים אותן. אצל הישרים, הדרגה הראשונה במעלת שומרי מצוות, אומרים "בפי" שהרי עבודתם גלויה והיא בפה. מוחצנת לכל. אצל הצדיקים כבר עוברים לשפתיים. רק שפתותיהם נעות. החסידים הולכים עמוק יותר, עוד יותר מפנימים, ומשפתיים עוברים ל"לשון" ואילו אצל הקדושים הכול "בקרב". כבר לא רואים כלום. הכול בהסתרה ממש.

וכך חתן בר מצוה וכך חתן ביום נישואיו. מעלתו של חתן בר מצווה כקדוש ממש. שהרי הוא בא לשמחתו ללא שום עבירה, הוא חף מכל עבירה ולכן האבא אומר ברוך שפטרני מעונשו של זה. כי עד "בר המצוה", כל החטאים, אם היו בכלל, היו עליו, ולהיפך, עכשיו הוא התחיל עם מצוות תפילין על ידו וראשו, וכולו מלא שמחה. ולחתן,כידוע, ביום חתונתו מוחלים לו על כל עוונותיו וגם הוא כצדיק וקדוש ממש, ומכאן שהדרשה שהיא אמירה חיצונית, אינה מבטאת לאשורה את גדולת הנפש והנשמה של שני החתנים, משום שמעלתם גבוהה יותר לאין שיעור מזולתם, והם בבחינת "בקרב קדושים תתהלל". ולכן מפסיקים אותם באמצע הדרשה כאילו מצהירים: הללו גדולים יותר וקדושים יותר והם הרבה מעבר ל"בפי ישרים תתברך".

הכותב הינו בעל משרד עורכי דין ברעננה

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל

שאלה: האם מותר להתקלח בשבתות בהיות מזג האוויר חם ושרבי במים קרים? והאם מותר לשנות את טמפרטורת המזגן לקרה יותר כאשר המזגן דולק?

תשובה: מקלחת במים קרים: לספרדים - מותר. לאשכנזים - מותר רק אם יש צער.

שינוי טמפרטורת המזגן: על ידי ישראל-אסור. על ידי גוי מותר באופנים מסוימים עיין לקמן.

ביאור: כבר כתבתי בעבר את פסיקת השולחן ערוך בסימן שכ"ו סעיף א' המתירה רחצה במים קרים בשבת, אלא שהתפשט המנהג בקרב בני אשכנז שלא לרחוץ אף במים קרים בשבת.[א] אמנם בקהילות ספרד לא נתפשט מנהג זה ואין להם אלא פסיקת השולחן ערוך הנ"ל המתירה רחצה במים קרים בשבת.

ולכן לבני ספרד מותר להתקלח במים קרים בשבת, אמנם גם לבני אשכנז אם יש בדבר צער וסבל, כגון בשבתות בעלות מזג אוויר שרבי, אם אדם רגיש לכך ומצטער-יש להתיר **מקלחת** במים קרים.

טעמי ההיתר:

א) כתב בשו"ת אגרות משה[ב] דיש לומר דהמנהג הוא רק לא לרחוץ בתוך מים קרים, אבל רחצה בצורה של 'מקלחת' שהמים נשפכים על גופו-איננה בכלל המנהג[ג] ולכן הקלו למי שמצטער, להתקלח בשבת במים קרים.

ב) בהגהות לשולחן ערוך של רבי עקיבא איגר, כתב דלמצטער יש להקל אף רחצה במים חמים שהוחמו מערב שבת ולא צריך לחוש ל'גזרת מרחצאות' (באופן שאין חששות אחרות, ולכן אין בכך היתר למצטער להתקלח במים חמים משבת הבאים מהדוד החשמלי שהרי מבשל את המים הקרים הנכנסים לדוד, וכל דברי הרבי עקיבא איגר הם רק לעצם 'גזרת מרחצאות' שיש להתיר למצטער) וא"כ כל שכן רחצה במים קרים.

ג) עיין שו"ת רדב"ז חלק ב' סימן תרפ"ז דעולה מדבריו דבמקום צער אין צורך לחוש למנהג.[ד]

ואם ירצה להפיג צינתם של המים הקרים, אזי אם בערב שבת גוף החימום בדוד פעל, וממילא המים החמים נחשבים כ'תולדות האש' אין היתר לעשות כך, שיש בכך חששות של 'בישול', אך אם גוף החימום לא דלק בערב שבת, והמים הוחמו מכוח החמה, אזי הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים, האם מותר להשתמש במים הבאים מדוד שמש בשבת, שיש מתירים ויש אוסרים, ומכל מקום אף לשיטת המתירים, יזהר רק להפיג את צינת המים הקרים, ולא שיגיעו לידי דרגה של 'פושרים' משום שלפי הרבה פוסקים, מים פושרים הם כבר בכלל 'גזרת מרחצאות'.[ה]

ובאשר לשינוי טמפרטורת המזגן: אי אפשר לשנות את טמפרטורת המזגן בשבת, משום חששות שונות כגון: שמגביר את צריכת החשמל, ופועל כמה פעולות חשמליות, ומשנה את הכתב בצג השלט והמזגן וכדומה, אמנם על ידי גוי יהיה מותר באופנים הבאים:

אם המזגן מקרר את הבית, והאדם רוצה שהמזגן יקרר יותר, אז מותר לרמוז לגוי ברמז שאינו ביטוי של ציווי להגביר את עוצמת המזגן.

אך אם המזגן אינו מצליח לקרר את הבית, אין היתר לרמוז לגוי כדלעיל, משום שסוף סוף נהנה ממלאכת הגוי שנעשתה בעבורו, ומבואר בשולחן ערוך סימן רע"ו סעיף א' שאסור ליהנות ממלאכה כזו[ו]. אמנם אם מצטער מאד מהחום וסובל הרבה, אז יש מהפוסקים שמתירים לצוות לגוי בפירוש להגביר את עוצמת המזגן, משום שכשם שהכול נחשבים חולים אצל הקור, כך הכול נחשבים חולים אצל החום, ומותר לצוות על גוי לעשות מלאכה דרבנן במקום חולי.

א - עיין שו"ת תרומת הדשן סימן רנ"ה ורנ"ו, ושו"ת מהרי"ל סימן קל"ט והובאו להלכה במג"א שכ"ו סק"ח, ובמ"ב שם ס"ק כ"א.
ב - או"ח חלק ד' סימן ע"ה אות א'.
ג - כי חלק מהחששות שהביאו למנהג הנ"ל, לא שייכים במקרה של 'מקלחת' עיי"ש בדבריו.
ד - ואף דדבריו לא מוחלטים להלכה, מכל מקום חזי לאיצטרופי.
ה - עיין לויט חן אות ע"ט, וממילא חלק מטעמי ההיתר לא שייכים.
ו - אך אם המזגן כן מקרר, אין הקרור הנוסף נחשב הנאה האסורה, כמבואר בסימן רע"ו סעיף ד', דזו רק תוספת הנאה עיין שם.
ז - שו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן כ"ג ועוד.

שביבים / שאול שיף

הפוגרומיסטים השפלים שלאחר השואה

לקילצ'ה שבפולין חזרו כמאתיים ניצולי שואה. היו אלה יהודים שחיו בה בעבר. רובם התרכזו בבניין אחד. באחד הימים נפוצו שמועות, שיהודים חוטפים ילדים נוצרים על מנת להשתמש בדם שלהם לצרכי פולחן. הסיפור האמיתי: ילד בן 9 עזב את העיר על מנת לבקר חברים בכפר הסמוך, אך לא הודיע על כך להוריו. החיפושים אחריו נמשכו יומיים. כאשר הוא חזר, על מנת למנוע את כעס הוריו, הוא סיפר שאדם מקילצ'ה נעל אותו במשך יומיים במרתף ביתו. הורי הילד מיד הגישו תלונה במשטרה שיהודי חטף את ילדם.

מכאן התגלגלו השמועות במהירות, שיהודים חוטפים ורוצחים ילדים פולנים. וכך ב-ה' תמוז תש"ו (4.7.1946) החלו הפגנות אנטישמיות מחוץ למבנה בו שכנו היהודים ושוטרים פרצו לתוכו והחלו לירות ביהודים לכל עבר תוך ביזת דירותיהם. היהודים שנמלטו מהבניין הותקפו ברחוב על ידי ההמון המוסת. נהרגו למעלה מ-40 יהודים בידי המון משולהב, וכ-80 נפצעו.

פוגרום קילצ'ה הוא דוגמא ליחס לו זכו יהודים ששבו לבתיהם בפולין. לפוגרום הייתה השפעה טראומתית על היהודים שרצו לחזור לבתיהם. אחת התוצאות הקשות הייתה מנוסה אדירה של כמאה אלף איש שיצאו מפולין והצטרפו לתנועת הבריחה שהפכה כעת תנועה המונית.

רובם הגיעו למרכזי העקורים בגרמניה ובאוסטריה. הפוגרום הדגיש את התובנה שפולין אינה יכולה לשמש בית ליהודים.

ואין זה מפריע היום כלל וכלל ליהודים להשקיע כספים בפולין הרצחנית והאנטישמית ולתייר בה.

קובי ביטר / מכללת ספיר - שער הנגב

גימל תמוז

מספר נכבד ביותר של ספרים עוסקים במופתים של הרבי מלובביץ' זי"ע ואין ספק כלל, כי עוד ילוקטו כהנה וכהנה סיפורים על הישועות שהמטיר על הכלל ועל הפרט. אישית, זכיתי לראות גילויים מדהימים, ואחד מהם דומה לסיפורים הפלאיים שסיפרו על הבעל שם טוב. זה מרגש, זה מפעים, זה מרתק. ברם, אני אישית נמשכתי במיוחד אחרי מנהיגותו והליכותיו בחיי היום יום. כך, למשל, הכבוד שהעניק לאמו, הזוגיות עם הרבנית ע"ה, הכרת הטוב שלו למי שסייע למי ממשפחתו אי-פעם, אורח חייו הצנוע בכל עניין ודבר, ופעם הבטחתי פרס למי שיציג לי תמונה, שבה הרבי משתעל (והוא היה משתעל לעתים קרובות) ואינו מגן על פיו בכף ידו. שום כסף לא גרם לו לשנות דעתו, והוא לא נכנע מעולם לכסף, והסיפורים בעניין זה, לעתים, יותר מרתקים מהמופתים. ואיך הוא התייחס לילדים? איזה אבא נהדר הוא היה. להלן קטעים מהנחיות שנתן בחדרו ב-ג' תמוז תשט"ז, לתלמידים שיצאו לשליחות "לארצנו הקדושה", כיצד ואיך להתנהג בכל עניין ודבר. ב-ג' תמוז הוא הסתלק, וג' תמוז תשט"ז היא רק דוגמה אחת קטנה, מדוע הוא כל כך חסר לי ולהמוני יהודים בעולם כולו:

"בכל מקום שתבואו - תערכו ביקור במקומות התורה ...כאשר באים למקום מסויים, אין להתנהג באופן של ענוה שלא לשמה. כאשר באים לבית הכנסת ובית המדרש שבו מתאים לדבר עניין בנגלה, תדברו בנגלה, ובמקום שמתאים לדבר חסידות, תדברו חסידות ...כדאי לקבוע שמישהו שיהיה עיקר המדברים, אחד בחסידות ואחד בנגלה, היינו שהוא יהיה המדבר העיקרי והמתחיל, והשאר יסייעו לו בשקלא וטריא. בארץ ישראל תהיו בעיקר בכפר חב"ד, ותבקרו גם את הישיבות החסידיות, ובהתייעצות עם אנ"ש, גם שאר הישיבות. וכיון שהנכם לאחרי בר-מצווה, ברי-דעת, ובפרט לאחר גיל עשרים שנה, שאז יש מוחין דגדלות, אין צורך להבהיר לכם את האחריות המוטלת עליכם. ולאידך גיסא, אין לכם להתייירא, דכיון שהנכם נוסעים בתור שלוחים, בוודאי יש לכם הכוחות הדרושים לכך. עניין נוסף יש להבהיר: עליכם ללמוד את העניינים השייכים במיוחד לארץ ישראל, כמו דיני תרומות ומעשרות, וכן לידע את הברכות שאומרים כאשר באים לירושלים ...ובוודאי תלמדו ותחזרו זאת היטב, כיון שמדובר אודות עניינים בלתי רגילים ...כיון שנוסעים אתם בתור תלמידי חכמים, עליכם להשתדל שגם העניינים החיצוניים, כמו הלבושים יהיו באופן המתאים, היינו, שגם העניינים החיצוניים יהיו בהתאם להשליחות ...כאמור, בוודאי נוסעים אתם ברשות מלאה של הוריכם, סעו לשלום ולשמחה ותהיה הנסיעה בהצלחה ...ותחזרו בחודש אלול לאחר שהותכם בארץ ישראל פחות משלושים יום, כדי שלא יתעוררו שאלות בנוגע להיציאה מארץ ישראל. התחלת ההכנה לנסיעה היא ביום זה, ג' תמוז, שבו התחילה גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו...".

הראשון לציון

הספרות החסידית עוסקת בעיקר באדמו"רים ותורתם. איש עוד לא כתב ספר רציני על השמשים המשרתים ושירתו בקודש. זהו עולם בפני עצמו, ומהתבטאויות השמשים והמקורבים - ניתן ללמוד את מי הם מייצגים באמת. מיחסם של אלה אל מעסיקיהם, אפשר ללמוד לא מעט מיהו האדמו"ר ומיהו הצדיק ומיהו ה"בבא". יכולתי להציץ לדלת אמותיו של המקובל האמיתי, הראשון לציון רבי מרדכי אליהו זצ"ל, בזכות הכרות קרובה שיש לי עם אחד האנשים שהיו מבאי ביתו לעתים קרובות. הלוא הוא ידידי ר' אלי מזרחי הי"ו. ממנו יכול הייתי ללמוד על גדלותו ועל מידותיו, ומיד ייאמר שאהבתו של ר' אלי מזרחי אליו, הייתה מיוחדת במינה. בכל פעם שחלה הרעה כלשהי במצבו של הרב, הוא לא נח ולא שקט עד שהיה בטוח כי כל הצדיקים, הגלויים והנסתרים, מתפללים לרפואתו. אני משוכנע כי כבר עתה הולך ונאסף חומר רב על חייו של הראשון לציון, רבי מרדכי אליהו זי"ע, ובהיותו גם אדמו"ר לאלפים, לא יחסרו סיפורים על המופתים שלו, והיו כאלה רבים. ואני לא בא אלא לספר סיפורון קטן, שמלמד הרבה על האישיות הדגולה הזאת.

מספר שנים גר הרב בקטמון א'. אחד משכניו היה ר' י. ה. והוא סיפר לי: "בכל פעם שהגענו לבית הכנסת הרב אליהו כבר היה שם. לא משנה מתי, הוא כבר היה שם. אבל מה שהרשים אותי במיוחד אצלו, זה כושר הריכוז העצום שלו ויכולת השליטה העצמית. הוא מעולם לא הרים את הראש שלו מהספר שבו למד. נכנסו מאות אנשים ויצאו מאות אנשים והוא מעולם, כמו שאני אומר לך, מעולם לא הרים את הראש או את עיניו לראות מי נכנס או מי יוצא. הרי דרושה לכך משמעת חזקה במיוחד, ואני אישית הבחנתי בה כל יום. אני לא מכיר הרבה אנשים בעלי יכולת כזאת."

מחלוקת שהיא לשם שמיים

אמנם אנחנו בפרשת חקת, אבל קטע מהדברים שפרסם הרב משה ביגל שליט"א (רבה של מיתר) לבני קהילתו, בשבוע שעבר, על פרשת קרח ראויים שיוודעו בכל קהלנו:

"...השבוע הלך לעולמו מו"ר הרשל"צ והרב הראשי לשעבר, הגר"מ אליהו זצ"ל. ברצוני לספר על אחד השיעורים החשובים שלמדתי מכבוד הרב בנושא המחלוקת.

בהיותי תלמיד בישיבת מרכז הרב, התחברתי לבנו של הרב זצ"ל, שמואל יבל"א (כיום הרב שמואל, רבה של צפת) שמואל הזמין אותי להתארח בבית הוריו, לסעודת ליל שבת. במהלך הסעודה עסקנו, עם כבוד הרב זצ"ל, בדיני בישול בשבת (הסוגיה אותה למדנו בישיבה). הגענו לעסוק בסוגית השימוש בפלטה בשבת, הרב כידוע, אוסר את השימוש בפלטה, אנחנו התווכחנו עם כבוד הרב זצ"ל והסברנו את מה שלמדנו ושלדעתנו השימוש בפלטה מותר בשבת (כפי שסוברים רוב מוחלט של פוסקי דורנו). הויכוח נמשך ולא הגענו לאחדות דעים, כבוד הרב זצ"ל נשאר בעמדתו האוסרת ואנחנו בעמדתנו המתירה.

עם סיום הדיון שאלתי את כבוד הרב זצ"ל, איך על בנו לנהוג כאשר יתחתן ויקים את ביתו, האם ישתמש בפלטה או לא?

כבוד הרב זצ"ל ענה חד משמעית: הוא ינהג כפי שהוא למד וכפי שהוא חושב.

האם זו אינה חוצפה שהבן פוסק אחרת מאביו הגדול? המשכתי לשאול.

כבוד הרב זצ"ל ענה: בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, (סנהדרין ק"ה ב') שזה תענוג גדול בשבילו שבנו מסוגל לחלוק עליו.

כאשר הבן התחתן הוא אכן השתמש בפלטה בשבת, כפי שלמד וסבר.

לאחר שנים ביקר כבוד הרב זצ"ל בבית בנו הרב שמואל והתארח אצלו בשבת. לקראת השבת הרב שמואל שאל את אביו מה לעשות בשבת זו הרי הוא משתמש בפלטה בשבת וכבוד הרב זצ"ל, אביו, אינו משתמש בה?

כבוד הרב זצ"ל ענה: שיעשה בשבת זו, בה הוא מתארח אצל בנו, כפי שהוא, הבן, נוהג בכל שבת.

כך אכן היה, הפלטה הוכנה מערב שבת ועליה מאכלי השבת.

כשחזרו הגברים מבית הכנסת גילו שהייתה תקלה במערכת החשמל בבית הרב שמואל והפלטה לא התחממה, בשבת זו אכלו כולם מאכלים קרים.

כך למדתי מכבוד הרב זצ"ל על מחלוקת לשם שמים, מחלוקת מלאת כבוד והערכה, ועל הפתיחות שיש לנהוג כלפי הסוברים אחרת, גם אם הם תלמידים צעירים. כמו כן למדתי שכאשר אדם מתארח אצל אחרים הסוברים אחרת מדעתו, ודעתם מעוגנת בהלכה, עליו לנהוג כמנהג בעל הבית ולא לפגוע במנהגיו. הידורי מצווה, שאדם רוצה להדר בעצמו, יש לנהוג בהם רק כאשר אינם פוגעים בזולת, כפי שמסכמת הסוגיה בתלמוד הירושלמי. (ברכות סוף פרק ב).

ולוואי שנאמץ את תרבות המחלוקת של שמאי והלל, תרבות של פתיחות וסובלנות מתוך אחווה ורעות."

"מיפו לירושלים"

אירוע מיוחד לציון 75 שנה להסתלקותו של הראי"ה קוק זצ"ל תחת הכותרת של הכותרת, ייערך ביום ראשון ט"ן תמוז בשעה 7 בערב באודיטוריום "בני-ציון", בבית התפוצות ברמת אביב.

יהיו שם: יעקב פרי, נתן שרנסקי, הרב אריה שטרן, הסופר חיים סבתו והרב הראשי, ישראל מאיר לאו. סרט קצר ופרקי נגינה. מפיק האירוע יו"ר 'בית הרב', הרב יוחנן פריד.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il